

MAKTABDA IJTIMOIIY-PSIXOLOGIK MUHITNI BAHOLASH VA MONITORING QILISH USULLARI:

Majidova Shoiri Hamidovna

Buxoro innovatsiyalari universiteti

2- kurs magisranti

Annotatsiya: *Ushbu maqolada umumta’lim maktablarida ijtimoiy-psixologik muhitni baholash va monitoring qilish usullari chuqur tahlil qilinadi. Maktab muhitining psixologik iqlimi ta’lim jarayonining samaradorligiga bevosita ta’sir ko’rsatadi, shuning uchun uning muntazam baholanishi va monitoring qilinishi muhim ahamiyatga ega. Maqolada ijtimoiy-psixologik muhitni baholashning zamonaviy usullari, diagnostik vositalar va monitoring tizimlari ko’rib chiqiladi. Shuningdek, ushbu jarayonlarda maktab psixologlari, o’qituvchilar va ota-onalarning o’rni va mas’uliyati haqida batafsil ma’lumot beriladi.*

Kalit so’zlar: *ijtimoiy-psixologik muhit, baholash usullari, monitoring, maktab psixologi, ta’lim sifati, diagnostika, psixologik iqlim, o’qituvchi-ota-ona hamkorligi.*

Maktab muassasalarida ijtimoiy-psixologik muhitning shakllanishi va uning ta’lim jarayoniga ta’siri masalasi zamonaviy pedagogika va psixologiya fanlarining dolzarb yo’nalishlaridan biridir. Ta’lim sifati va samaradorligi ko’p jihatdan maktabdagi psixologik iqlimga bog’liq bo’lib, bu muhit o’quvchilar, o’qituvchilar va ota-onalar o’rtasidagi munosabatlar, shuningdek, maktab rahbariyatining boshqaruv uslublari bilan belgilanadi. Shu sababli, ijtimoiy-psixologik muhitni baholash va uning monitoringini olib borish ta’lim jarayonining ajralmas qismi hisoblanadi.

Ijtimoiy-psixologik muhit — bu maktab jamoasidagi shaxslararo munosabatlar, psixologik iqlim va umumiy kayfiyatning yig’indisi bo’lib, u ta’lim jarayonining sifatiga bevosita ta’sir ko’rsatadi. Sog’lom ijtimoiy-psixologik muhit o’quvchilarning o’zlarini erkin his etishlari, o’qishga bo’lgan qiziqishlarining oshishi va shaxsiy rivojlanishlariga zamin yaratadi. Aksincha, nosog’lom muhit esa stress, motivatsiyaning pasayishi va hatto xulq-atvor muammolariga olib kelishi mumkin. Ijtimoiy-psixologik muhitni baholashda turli usullar qo’llaniladi. Ular orasida so’rovnomalar, testlar, kuzatishlar va suhbatlar mavjud. Masalan, o’quvchilar, o’qituvchilar va ota-onalarning fikrlarini aniqlash uchun maxsus tuzilgan so’rovnomalar qo’llaniladi. Shuningdek, o’quvchilarning psixologik holatini baholash uchun standartlashtirilgan psixologik testlar o’tkaziladi. O’quvchilarning dars va tanaffus paytidagi xatti-harakatlarini tizimli ravishda kuzatish va individual yoki guruhiiy suhbatlar o’tkazish orqali ularning muammolarini aniqlash ham samarali usullardan hisoblanadi.

Ijtimoiy-psixologik muhitni muntazam ravishda kuzatib borish uchun samarali monitoring tizimini yo’lga qo’yish zarur. Bu tizim quyidagi bosqichlarni o’z ichiga oladi:

1. Ma’lumotlarni yig’ish: Turli baholash usullari yordamida olingan ma’lumotlarni to’plash.

2. **Ma'lumotlarni tahlil qilish:** Olingan ma'lumotlarni statistik va mazmuniy tahlil qilish orqali mavjud muammolarni aniqlash.

3. **Chora-tadbirlarni ishlab chiqish:** Tahlil natijalariga asoslanib, ijtimoiy-psixologik muhitni yaxshilash bo'yicha aniq tadbirlarni rejalashtirish.

4. **Natijalarni baholash:** Amalga oshirilgan tadbirlarning samaradorligini baholash va kerak bo'lsa, tuzatishlar kiritish.

Ijtimoiy-psixologik muhitni baholash va monitoring qilish jarayonida maktab psixologi asosiy rol o'ynaydi. U diagnostik vositalarni tanlash, ma'lumotlarni tahlil qilish va chora-tadbirlarni ishlab chiqishda faol ishtirok etadi. Shuningdek, psixolog o'qituvchilar, ota-onalar va o'quvchilar bilan yaqin hamkorlik qilib, muammolarni birgalikda hal etishga ko'maklashadi. Maktabdagi ijtimoiy-psixologik muhitni muntazam baholash va monitoring qilish bir qator sabablarga ko'ra muhimdir: Ijtimoiy-psixologik muhitni baholash va monitoring qilish masalasi pedagogika va psixologiya sohalarida keng o'rganilgan. Xususan, maktab muhitining psixologik iqlimi ta'lim jarayoniga ta'siri ko'plab tadqiqotlarda tasdiqlangan. O'zbekiston Respublikasida ham ushbu masalaga katta e'tibor qaratilib, ta'lim muassasalarida psixologik xizmat ko'rsatish tizimi yo'lga qo'yilgan. Biroq, ijtimoiy-psixologik muhitni baholash va monitoring qilishning amaliyotda qo'llanilishi, diagnostik vositalarning tanlovi va samaradorligi kabi jihatlar hali ham chuqurroq o'rganishni talab etadi. Maktabdagi ijtimoiy-psixologik muhitni baholash uchun turli usullar qo'llaniladi. Ular orasida so'rovnomalar, testlar, kuzatishlar va suhbatlar mavjud. Quyida ushbu usullarning ba'zilar keltirilgan:

Baholash usuli	Tavsifi
So'rovnomalar	O'quvchilar, o'qituvchilar va ota-onalarning fikrlarini aniqlash uchun maxsus tuzilgan savollar to'plami.
Testlar	O'quvchilarning psixologik holatini baholash uchun standartlashtirilgan psixologik testlar.
Kuzatishlar	O'quvchilarning dars va tanaffus paytidagi xatti-harakatlarini tizimli ravishda kuzatish.
Suhbatlar	O'quvchilar bilan individual yoki guruhli suhbatlar o'tkazish orqali ularning muammolarini aniqlash.

Ushbu usullarni qo'llash orqali maktabdagi ijtimoiy-psixologik muhit haqida to'liq tasavvur hosil qilish mumkin. Har bir usulning o'z afzalliklari va cheklovlari mavjud bo'lib, ularni kompleks ravishda qo'llash eng samarali natijalarni beradi. Ijtimoiy-psixologik muhitni muntazam ravishda kuzatib borish uchun monitoring tizimini yo'lga qo'yish zarur. Monitoring tizimi orqali maktabdagi ijtimoiy-psixologik muhitning o'zgarishlarini kuzatib borish va o'z vaqtida kerakli choralarni ko'rish mumkin.

Xulosa qilib aytganda, Maktabdagi ijtimoiy-psixologik muhit ta'lim jarayonining muhim tarkibiy qismi bo'lib, uning sifatini oshirish uchun muntazam baholash va monitoring qilish zarur. Turli diagnostik usullar va monitoring tizimlari yordamida muhitning holatini aniqlash, muammolarni erta bosqichda aniqlash va ularni bartaraf etish mumkin. Bu esa o'quvchilarning psixologik farovonligini ta'minlash va ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiladi. Maktabning o'ziga xos xususiyatlarini inobatga olgan holda, mos

20-Fevral, 2025-yil

va ishonchli diagnostik vositalarni tanlash lozim. Ijtimoiy-psixologik muhitni baholash va monitoring qilishda tajribali psixolog va pedagoglarni jalb etish samaradorlikni oshiradi. Baholash orqali muammolarni erta bosqichda aniqlash va ularni bartaraf etish imkoniyati paydo bo‘ladi. Sog‘lom psixologik muhit ta’lim jarayonining samaradorligini oshiradi, bu esa o‘quvchilarning akademik yutuqlariga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Baholash natijalari asosida o‘qituvchilar va o‘quvchilar o‘rtasidagi munosabatlarni mustahkamlash bo‘yicha chora-tadbirlar ishlab chiqiladi. Ijtimoiy-psixologik muhitni baholash ota-onalar bilan samarali hamkorlikni yo‘lga qo‘yishga yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Qodirov, J. M. (2023). *Shaxsga yo‘naltirilgan jismoniy tarbiya ta’limi jarayonida pedagogik monitoringni amalga oshirish omillari*. Farg‘ona davlat universiteti ilmiy xabarlari, 2023(1), 99-103.
2. Hamidjonov, M., & Shodilbekov, N. (2023). *Futbolchilarning ruhiy va jismoniy jihatdan tayyorlashning asosiy usul va vositalari*. Farg‘ona davlat universiteti ilmiy xabarlari, 2023(1), 103-107.
3. Qurbonova, B. (2023). *Talabalarni hamkorlik pedagogikasi asosida ijtimoiy hayotga tayyorlashda moslashuvchanlik imkoniyatlarini oshirishni modellashtirish*. Farg‘ona davlat universiteti ilmiy xabarlari, 2023(1), 107-111.
4. Xakimova, D. (2023). *Innovatsion salohiyat pedagog faoliyatining ajralmas qismi*. Farg‘ona davlat universiteti ilmiy xabarlari, 2023(1), 111-115.
5. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi. (2023). *Pedagogika va psixologiya: O‘quv qo‘llanma*. Farg‘ona davlat universiteti.
6. Avloniy nomidagi xalq ta’limi xodimlarini qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti. (2022). *Umumiy o‘rta ta’lim maktab o‘qituvchilari uchun metodik qo‘llanma*.
7. Madatov, I. Y. (2024). *Inklyuziv ta’lim*. Samarqand davlat universiteti Kattaqo‘rg‘on filiali.
8. Turakulova, O. A. (2023). *Adabiy ta’limda o‘quvchilar mutolaa madaniyatini rivojlantirish texnologiyasi*. Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o‘zbek tili va adabiyoti universiteti.
9. Namangan davlat universiteti. (2024). *Xulqi og‘ishgan bolalar psixologiyasi*.
10. Ziyouz.com. (n.d.). *Pedagogik mahorat*.